

До спеціалізованої вченої ради
К 64.109.01
Харківської державної академії
дизайну і мистецтв

ВІДЗИВ
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертацію
УСЕНКО НАТАЛІЇ ОЛЕКСАНДРІВНИ
«ХУДОЖНЄ ЖИТТЯ ХАРКОВА
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.05 – Образотворче мистецтво

Обраний Усенко Наталією Олександрівною напрям дослідження є у гарному сенсі очікуваним як для вихованки харківської мистецтвознавчої школи, де дослідження різноманітних явищ художнього життя Харкова є, за слушним твердженням самої дисертантки, тривалою традицією. Наталя Олександрівна обрала найменш вивчений період (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), який, дійсно, представлений лише окремими явищами та іменами переважно у мистецтвознавчій періодиці й дотепер не поставав об'єктом спеціальних наукових досліджень.

Втім процес розробки загальної історії українського мистецтва триває, що передбачає уважний аналіз діяльності регіональних художніх центрів. Харків на художній мапі нашої країни завжди посідав важливе місце, як потужний мистецький центр. Вказані обставини актуалізують обрану дисертанткою тему та ракурс дослідження.

Результати представленої роботи можуть використовуватися при розробці навчальних курсів, посібників, у музейній діяльності та арт-практиках.

Характеризуючи здобутки дисертантки, відзначимо наступне :

– робота привертає увагу розмаїттям досліджуваного матеріалу, значна частина якого проходить через творчість трьох поколінь. З одного боку, подібні дослідження потребують значного наукового та життєвого досвіду, з іншого – темпи змін, інтенсивність та інформаційна насиченість мистецької галузі зросли надзвичайно і потребують негайної фіксації та узагальнення. Строкатість картини художнього розвитку Харкова у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття потребує ретельної роботи з фактографією, що несе в собі іншу небезпеку – спокусу переповісти усі зібрані відомості і створити у такий спосіб довідник. Інколи це захоплення історіографією відчувається в роботі, однак у цілому дисертантці вдалося вийти за межі наративу та досягти певного рівня концептуалізації матеріалу, а саме – виявити трансформації, що відбувалися в художньому житті Харкова, висвітлити найбільш репрезентативні новітні явища, визначити їх форми та зміст;

– до, безумовно, позитивних якостей роботи слід віднести виваженість викладення, яка зберігається й у висвітленні «гострих» аспектів теми. Дисертантка, цілком слушно, зосереджує увагу не на перебігу подій, що сформували конфліктну ситуацію, а на їх наслідках у мистецькій площині;

– викликають цілком закономірний інтерес сторінки, присвячені діяльності Спілки художників. Дисертантка відтворює об'ємну картину, аналізуючи роль Спілки в художньому житті, акцентуючи увагу як на негативних, так і позитивних моментах, підкреслюючи особливості харківського спілчанського життя та його зв'язок з процесами, що відбувалися в Київській організації. Діяльність Спілки може становити окремий напрям дослідження, однак, сьогодні, у даній дисертації, у межах заявлених завдань, вже намічені певні вектори для подальших розвідок;

– не менш цікаві сторінки, присвячені розвитку мистецтвознавчого осередку. Науковець досліджує певні процеси, але часто сам є їх учасником або свідком. На жаль, мусимо визнати, що розвиток мистецтвознавчого осередку, становлення нашої професії у регіоні – сюжет, що з'являється не часто в українських історичних нарративах;

– об'ємність відтвореної картини розвитку харківського художнього життя досліджуваного періоду досягається й через висвітлення протилежних векторів його розвитку – офіційного та альтернативного, традиційного та експериментального, станкового і дизайнерського і т.ін. Попри контрастність і наче декларовану самими представниками згаданих напрямів протилежність, дисертантці вдалося показати їхню взаємозумовленість і наслідуваність;

– художнє життя як об'єкт наукового дослідження протягом останніх десятиліть набуло розмаїття інтерпретацій. Наталя Олександрівна уважно розглянула трактовки цієї дефініції, про що свідчить перший підрозділ роботи, де крім історії досліджень обраної галузі подається ґрунтовний аналіз поняття «художнє життя», підходи попередників до визначення його структурних складових. Сама дисертантка спирається на класичну працю Г. Стерніна, будуючи структуру та стратегію своєї роботи. заслуговує і те, що в роботі подальшого розвитку набуло «наукове розуміння поняття «художнє життя», що трактується як **динамічна система**, де змістовні трансформації її складових зумовлюються соціокультурними реаліями часу» (*цит. с. 3 автореф.*).

– серед багатьох сучасних досліджень, присвячених розвитку художнього життя окремих регіонів України з приблизно подібним набором сюжетів, пропонує (поряд із традиційними) низку нових і цікавих локацій – участь дизайнерів та реставраторів у виставковому процесі, їхнє тяжіння до утворення творчих груп та інституціоналізації творчих ініціатив. Дещо

ескізно, але цілком вчасно окресленим виглядає викладення політичних аспектів у художній творчості харків'ян.

Разом з тим дисертація не позбавлена певних недоліків. Тому, не маючи принципових зауважень щодо структури дослідження та ступеню обґрунтованості теоретичних положень, вважаємо за необхідне вказати на деякі **дискусійні моменти** та висловити певні міркування :

– масштаби основних розділів дисертації не зовсім збалансовані : 2-й розділ – 52 сторінки; 3-й розділ – 93 сторінки. Очевидно, композиція роботи значно виграла, якби третій розділ роботи розбити на дві частини, виокремивши в четвертий розділ новітні форми репрезентації мистецтва і всі новації останнього часу ;

– дещо дискусійним уявляється твердження про те, що «головним інструментом висловлення власних позицій критика стає не стільки текст, скільки кураторський проект». Можливо, коректніше казати про розширення кола професійних стратегій критика та зростання критики і кураторської практики. Варто було би й відзначити наслідки такого «зростання» ;

– залишилася поза увагою дослідниці й реакція зарубіжної преси на творчі акції харків'ян. В усякому разі як бієнале, так і згадані на сторінках дисертації виставки у місті-побратимі Нюрнбергу мали згадуватися хоча би в Інтернет-виданнях.

– подібні дослідження завжди викликають зауваження на кшталт «недостатньо висвітлено» те чи інше явище, творчість, виставка тощо. Неможливо переповісти усі деталі, зрештою жанр дисертаційної роботи відрізняється від мемуаристики. Однак, багато запитань вдалося би уникнути, якби в роботі на початку обґрунтувати принципи відбору матеріалу та окреслити в останньому пункті висновків ті напрямки і сюжети, що становлять перспективу подальших досліджень.

– гарним тоном в оформленні наукового тексту завжди вважалося при першій згадці тієї чи іншої персони подання у дужках років життя.

Зрозуміло, що історіографічну роботу з великою кількістю різноманітних посилань не варто переобтяжувати ще й такими відомостями, але подати такі данні можна було в іменному покажчику у додатках.

– в роботі трапляються й стилістичні огріхи, які іноді порушують у цілому витриманий науковий стиль дисертації.

Висловленні зауваження і міркування не впливають на загальне позитивне враження від роботи Усенко Наталі Олександрівни, не зменшують її цінності, мають рекомендаційний характер і спрямовані на розвиток, безперечно, цікавого дослідження.

Підсумовуючи враження від представленої роботи, відзначимо великий обсяг проаналізованих джерел, аргументованість головних положень теми, відповідність структури роботи та висновків поставленим завданням, змістовний довідниковий матеріал, поданий окремим томом.

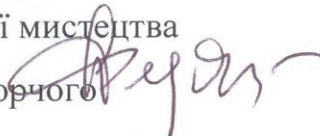
Наукові положення та результати, сформульовані у дисертації, **оприлюднені у вісімнадцяти** наукових публікаціях (майже всі одноосібні). З них шість — у фахових наукових виданнях України (одна англійською мовою), одна публікація у науковій збірці м. Вроцлава, що індексується в кількох престижних науково-метричних базах (Scopus, CEEOL, EBSCO, VazHum). Це в цілому відповідає п. 2.2 вимогам Наказу МОН України № 1112 від 17.10.12 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук». Також проміжні та основоположні результати дисертації були оприлюднені шляхом виступів на 18 наукових конференціях (з них дві зарубіжні – Польща і Австрія). Зауважимо, що список опублікованих за темою дисертації праць та перелік виступів на конференціях відповідають встановленим вимогам і відбивають послідовність наукового пошуку дисертантки.

Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам до кандидатських дисертацій. **Зміст дисертації** відповідає спеціальності 17.00.05 – *образотворче мистецтво*, за якою вона подається до захисту.

Зміст автореферату (20 сторінок) є ідентичним до основних положень дисертації.

Отже, дисертація Усенко Наталі Олександрівни «Художнє життя Харкова другої половини XX – початку XXI ст» є самостійною завершеною працею. У ній отримані науково обґрунтовані результати, які мають важливе значення для українського мистецтвознавства. Відтак її авторка заслуговує **на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства** за спеціальністю 17.00.05 – *образотворче мистецтво*.

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри теорії і історії мистецтва
Національної академії образотворчого
мистецтва та архітектури

17.01.2016

О. К. Федорук

Підпис
засвідчую
Начальник відділу кадрів

